

Datum: 22.04.2011

Pravilna raba FFS

VSEBINA:

Registracija in uporaba FFS v Sloveniji

- Registracija in dovoljenja za FFS
- Uporaba FFS le v navedenih gojenih rastlinah in v navedenem odmerku
- Grafični znaki za nevarnost, opozorilni in obvestilni stavki
- Varstvo čebel
- Priprava in mešanje FFS škropilne brozge
- Ravnanje s prazno embalažo
- Izobraževanje in informiranje

FFS v Sloveniji

- Statistika prodaje FFS v Sloveniji
- Število v Sloveniji registriranih FFS

Kampanja informiranja o pravilni uporabi FFS

REGISTRACIJA IN UPORABA FITOFARMACEVTSKIH SREDSTEV V SLOVENIJI

Z objavo Direktive 2009/128/ES Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 21. oktobra 2009 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti za doseganje trajnostne rabe pesticidov (UL L 309 z dne 24. novembra 2009) **Evropska unija uvaja večji nadzor nad uporabo fitofarmacevtskih sredstev (FFS) z večjim poudarkom na varovanju zdravja in okolja. Slovenija je ena redkih držav v EU, ki ima že zakonsko predpisano obvezno usposabljanje prodajalcev in uporabnikov FFS in obvezno certificiranje in testiranje škroplilnih in pršilnih naprav; prepovedano je tretiranje iz zraka, predpišejo se varnostni pasovi; ločena pa je tudi prodaja med poklicnimi in nepoklicnimi uporabniki, kot jih zahteva nov evropski predpis.** Ob prenosu te direktive bo treba zakonsko urediti še Nacionalni Akcijski Program (NAP) za zmanjšanje tveganj zaradi uporabe FFS; ter zbiranje podatkov o uporabi FFS v povezavi z novo Uredbo (ES) št. 1185/2009 Evropskega parlamenta in sveta z dne 25. novembra 2009 o statističnih podatkih o pesticidih.

Slovenski zakon je tako že pred skupno evropsko zakonodajo urejal določena področja z namenom varovanja zdravja ljudi, živali ali okolja. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) v skladu s svojimi pristojnostmi na področju uporabe FFS skupaj z inšpekcijskimi službami ter v sodelovanju s Čebelarsko zvezo Slovenije in Kmetijsko gozdarsko zbornico Slovenije izvaja dodatne ukrepe informiranja in nadzora, da zaščiti čebele ter zagotovi ustrezno prodajo, promet in uporabo FFS. MKGP opozarja, da so za pravilno uporabo FFS odgovorni uporabniki, ki se ne morejo sklicevati na nevednost ali nepoznavanje pravil.

Prodaja FFS se omejuje. Najnevarnejša FFS, ki se lahko prodajajo samo v specializiranih prodajalnah, so tako dostopna le uporabnikom s potrdilom o obveznem dodatnem usposabljanju o uporabi FFS. Prodaja je omejena glede na kriterije v zvezi z lastnostmi, embalažo in namenom uporabe posameznega fitofarmacevtskega sredstva.

Usposabljanje o pravilni uporabi FFS v Sloveniji izvaja 17 pooblaščenih izvajalcev. Seznam izvajalcev s telefonskimi številkami ter vsi predpisi in informacije o uporabi FFS so dostopni uporabnikom na spletnih straneh Fitosanitarnе uprave RS (FURS) www.furs.si.

Na področju registracije FFS prinaša novosti Uredba (ES) 1107/2009 Evropskega parlamenta in sveta z dne 21. oktobra 2009 o dajanju FFS v promet in razveljavitvi Direktiv Sveta 79/117/EES in 91/414/EES (UL L 309 z dne 24. novembra 2009), in sicer vzajemno priznavanje registracij med državami članicami ter strožje kriterije za uvrstitev učinkovin v FFS na pozitivni EU seznam. To pomeni, da slovenski pristojni organ izda dovoljenje tistim sredstvom, katerih učinkovine so že ocenjene pozitivno v EU in ki so registrirana v drugih državah članicah EU. Vzajemno priznavanje pomeni zmanjšanje administrativnih bremen in izenačevanje dostopnosti fitofarmacevtskih sredstev kmetom v različnih državah članicah EU.

Registracija in dovoljenja za FFS

Registracijo, dajanje v promet in uporabo FFS v Republiki Sloveniji ureja Zakon o fitofarmacevtskih sredstvih (Uradni list RS, št. 35/2007 – Uradno prečiščeno besedilo 2), ki je usklajen z evropsko zakonodajo.

Zakon določa, da se mora vsako sredstvo, ki se da na trg in se uporablja v Sloveniji, registrirati pri MKGP, FURS, ali pa mora biti zanj izdano ustrezno dovoljenje v skladu z določbami zakona.

Poleg redne odločbe o registraciji se za FFS lahko izda eno od naslednjih dovoljenj:

- dovoljenje za raziskave, ki ga lahko pridobijo organizacije za testiranje novih sredstev,
- izjemno dovoljenje za 120 dni za reševanje nenadnih nevarnosti, ki jih lahko povzroči prekomerno razširjen škodljivi organizem,
- dovoljenje za promet identičnega sredstva iz druge države, če je tako sredstvo registrirano tudi v Republiki Sloveniji (paralelno trgovanje),
- dovoljenje za razširitev uporabe že registriranega sredstva.

To pomeni, da ne sme nihče, ne organizacija ne posameznik, kupovati v drugih državah in prinašati, dati na trg oziroma uporabljati FFS v Sloveniji, če zanje ni izdana odločba o registraciji ali eno od navedenih dovoljenj v RS. Če posameznik ali organizacija kljub temu to naredi, stori prekršek, za katerega je zagrožena globa od 400 do 800 evrov za posameznika in od 800 do 20.000 evrov za organizacijo.

Zakaj mora biti FFS registriran oziroma dovoljen v Republiki Sloveniji?

V postopku registracije oziroma izdaje drugega dovoljenja FURS preveri lastnosti sredstev in oceni njihov morebitni vpliv na naše okolje. Razmere v slovenskem kmetijstvu so lahko drugačne kot v drugih državah, na primer kmetijske parcele so majhne, ležijo bližje v Sloveniji zelo številnih vodotokov ali nad vodnimi telesi pitne vode, količina padavin v Sloveniji je dokaj visoka, urbane površine obkrožajo kmetijske parcele in podobno. V postopku ocenjevanja sredstev se oceni njihov vpliv na zdravje ljudi, na izpostavljenost izvajalca škropljenja, na ostanke v živilih, na druge neciljne organizme v okolju, na površinske in podzemne vode, zrak in tla, ter nenazadnje njihovo učinkovitost. Iz teh ocen se določi dovoljena uporaba sredstva. To pomeni, v katerih gojenih rastlinah ali nekmetijski rabi se sme sredstvo uporabljati, na kakšen način in kateri omejitveni ukrepi se morajo pri uporabi upoštevati, da ne pride do negativnih vplivov. Tovrstne podatke o uporabi mora proizvajalec sredstva navesti na etiketo z navodilom za uporabo v slovenskem jeziku, s katero morajo biti opremljena vsa FFS, in sicer vsaka posamezna embalaža.

Uporabniki so dolžni uporabljati FFS pravilno, v skladu z določbami zakona. Pravilna uporaba pomeni, da se sme FFS uporabljati zgolj za gojene rastline, ki so navedene na etiketi in v navedenih odmerkih. Pri uporabi se morajo upoštevati vse omejitve, ki so navedene na etiketi.

Primer: na etiketi je navedena naslednja uporaba:

Sredstvo XXXXX 75 WG je preventivni sistemski fungicid, ki ga uporabljamo:

- **na vinski trti za pridelavo vinskega in namiznega grozdja za zatiranje peronospore vinske trte (*Plasmopara viticola*) v 0,15 do 0,18 % koncentraciji pri porabi 1000 L vode na ha oziroma v odmerku 1,5 do 1,8 kg na ha v 7 do 10 dnevni razmikih. V eni rasti sezoni se lahko na vinski trti na istem zemljišču tretira največ štirikrat.**
- **na zgodnjem in poznem krompirju za zatiranje krompirjeve plesni (*Phytophthora infestans*) in črne listne pegavosti krompirja (*Alternaria solani*) v odmerku 1,5 do 1,8 kg na ha ob tretiranju v 7 do 10 dnevni razmikih. V eni rasti sezoni se lahko na krompirju na istem zemljišču tretira največ štirikrat.**

Ta navedba pomeni, da se sme sredstvo uporabljati le na vinski trti ter zgodnjem in poznem krompirju. Škropi se lahko le v predpisanem odmerku in časovnem razmaku, s koncentracijo, kot je določena v navodilih. V tem primeru se ne sme tretirati iste rastline več kot štirikrat.

Zakaj se sme sredstvo uporabljati le v navedenih gojenih rastlinah in v navedenem odmerku?

V postopku ocenjevanja je bila kot varna ocenjena le ta uporaba, določen je bil odmerek, ocenjeni so bili ostanki sredstva v grozdju in krompirju, ocenjena je bila učinkovitost sredstva. Pri tej uporabi je zagotovljeno, da sredstvo ne bo imelo negativnega vpliva na zdravje ljudi in okolje. Vsakršna drugačna uporaba pa je lahko škodljiva.

Če uporabnik sredstvo uporablja na drugih gojenih rastlinah in v višjih odmerkih, kot je navedeno na etiketi, stori prekršek, za katerega je predvidena globa od 400 do 800 evrov za posameznike, ter od 800 do 20.000 evrov za organizacije. Še bolj pomembno pa je, da lahko z nepravilno uporabo ogrozi lastno zdravje, zdravje drugih ljudi in okolje.

Grafični znaki za nevarnost, opozorilni in obvestilni stavki

Na vsaki etiketi so navedeni grafični znaki za nevarnost, ki so po novih EU predpisih nekoliko spremenjeni, na primer:

Novi grafični znaki se lahko že uporabljajo, obvezni pa postanejo konec leta 2010 za snovi in leta 2015 za pripravke. Ti grafični znaki pomenijo, da imamo opravka z nevarnimi snovmi, s katerimi moramo primerno ravnati. Opozorijo nas, da smo previdni, in da s tem sredstvom ravnamo tako, kot je navedeno v navodilih. Pod grafičnimi znaki so navedeni opozorilni in obvestilni stavki, ki nas opozorijo na nevarnost, in kako ravnati, da se tej nevarnosti izognemo. Opozorilni stavki nas opozorijo na nevarnost, obvestilni stavki pa nam povedo, kako moramo ravnati. Pod temi stavki so na vsaki etiketi navedena tudi dodatna opozorila, ki opozarjajo na pravilno uporabo.

Primer 1: Sredstvo je strupeno za vodne organizme

Če je sredstvo strupeno za vodne organizme, ima naveden naslednji opozorilni stavek:

Zelo strupeno za vodne organizme: lahko povzroči dolgotrajne škodljive učinke na vodno okolje.

Obvestilni stavek se glasi:

Ne izpuščati/odlagati v okolje. Upoštevati posebna navodila/varnostni list.

In navodilo, kako ravnati, se glasi:

Varovanje okolja

Pri tretiranju je potrebno preprečiti onesnaženje vodotokov, vodnjakov, jezer in vodnih izvirov tako, da upoštevamo predpise s področja varovanja voda. S sredstvom ne smemo tretirati v območju 15 m tlorisne širine od meje brega voda 1. reda oziroma 5 m od meje brega voda 2. reda.

Uporabnik mora ravnati, kakor je navedeno v navodilu in mora upoštevati predpisane varnostne pasove, da ne ogrozi življenja v vodotokih. Če ne upošteva varnostnih pasov, stori prekršek, za katerega je predvidena globa od 400 do 800 evrov za posameznike, ter od 800 do 20.000 evrov za organizacije. Še bolj pomembno pa je, da lahko z nepravilno uporabo ogrozi vodno okolje.

Primer 2: Sredstvo je nevarno za čebele

Če je sredstvo nevarno za čebele, je na etiketi naveden naslednji opozorilni stavek:

Sredstvo je nevarno za čebele.

Z letošnjim letom po spremembi predpisa, ki ureja opremljanje FFS z etiketo, pa se bo na etiketo poleg tega stavka pri čebelah nevarnih FFS dodal tudi naslednji grafični znak:

Obvestilni stavek se glasi:

Ne izpuščati/odlagati v okolje. Upoštevati posebna navodila/varnostni list.

In navodilo, kako ravnati v primeru sistemčnega sredstva:

S sredstvom ne smemo tretirati v času cvetenja

Uporabnik ne sme uporabiti sistemčnega sredstva, ki je nevarno čebelam, v času cvetenja gojenih rastlin. Kontaktno sredstvo, ki je nevarno čebelam, pa se sme v času cvetenja gojenih rastlin uporabljati le ponoči. Če ne upošteva te omejitve, stori prekršek, za katerega je predvidena globa od 400 do 800 evrov za posameznike, ter od 800 do 20.000 evrov za organizacije. Bistveno bolj pomembno pa je, da lahko z nepravilno uporabo povzroči umiranje čebel.

Varstvo čebel

Uporaba mnogih FFS je še posebej problematična za čebele in druge koristne žuželke. Prav zaradi tega zakonodaja določa, da se sistemična FFS, ki so čebelam nevarna, v času cvetenja gojenih rastlin sploh ne smejo uporabljati. Katera so ta sredstva, je jasno razvidno iz etikete.

Čebelam nevarna kontaktna sredstva pa se smejo v času cvetenja uporabljati le v nočnem času, oziroma v času od dve uri po sončnem zahodu do dve uri pred sončnim vzhodom.

V času tretiranja trajnih nasadov s čebelam nevarnimi sredstvi pa seveda ne smemo pozabiti na cvetočo podrast, ki mora biti skrbno odstranjena (pokošena ali zmulčena) ali pa moramo na drug način preprečiti nanos FFS.

Priprava in mešanje FFS škropilne brozge

Ukrepi za preprečevanje razlitja

Škropilno brozgo je priporočljivo pripravljati na posebnih mestih za polnjenje in mešanje, kjer morebitno razlitje ne more doseči vodnih tokov, drenažnih jarkov, ipd.. Obstaja nevarnost, da se razlita sredstva spirajo v odtočne kanale ter tako direktno dosežejo podzemne ali površinske vode.

Razlito sredstvo, ki se posuši na nepropustni, trdni površini, bo prvi dež spral v odtočne kanale. Da se to prepreči, ga je treba odstraniti. Manjša razlitja je treba prekriti z dobro vpojnim materialom, kot sta npr. suha zemlja ali pesek. Ob večjih razlitjih je treba poklicati gasilsko ali policijsko postajo oziroma center za obveščanje in alarmiranje na telefonsko številko 112. Razlitega sredstva se ne sme izpirati.

Preprečiti je treba povratno izsesavanje iz rezervoarja, ki lahko nastane zaradi podtlaka v vodovodni napeljavi, da preprečimo direkten stik med škropilnico in vodovodno napeljavo.

Polnjenje rezervoarja škropilnice

Pri pripravi škropilne brozge je potrebno paziti, da zrnca, prah ali kapljice FFS ne padejo oziroma stečejo mimo škropilnega sode. Prav tako je potrebno preprečiti izlitje škropilne brozge med polnjenjem rezervoarja škropilnice. Škropilnice se ne sme nikoli polniti v bližini stoječih voda, vodnih tokov in odtočnih kanalov. Če pride do izliva, je treba ravnati, kot je predhodno navedeno.

Škropljenje v bližini voda

Nepravilna in pretirana uporaba FFS lahko privede do onesnaženja okolja, saj sredstva zaradi pronicanja v tla in odtakanja s tretiranih površin lahko dosežejo podzemne in površinske vode. Tudi razlitje pripravka ali škropivo, ki ga zaradi nepravilnega nanašanja veter zanese izven ciljne površine, lahko predstavljajo veliko nevarnost onesnaženja. Zato je treba ves čas postopka od priprave škropilne brozge do škropljenja pravilno in odgovorno ravnati.

Uporabnik mora uporabljati le tehnično brezhibno škropilnico, ki ima ustrezen certifikat in je redno testirana. Pred škropljenjem mora preveriti njeno delovanje in prilagoditi šobe glede na vrsto škropljenja. Še posebej pomembno je, da se uporabljajo anti-driftne šobe, ki preprečujejo oziroma zmanjšujejo zanašanje škropiva izven ciljne površine.

Pri škropljenju mora uporabnik upoštevati varnostni pas med območjem škropljenja in vodno površino, ki je naveden na etiketi z navodilom za uporabo, in v predpisih o vodah. (najmanj 15 m tlorisne širine od meje brega voda 1. reda oziroma

5 m od meje brega voda 2. reda ali širši pas, če je naveden na etiketi). Pri tem je treba upoštevati tudi možnost morebitnega zanašanja škropiva.

Nikoli se ne sme škropiti v bližini voda v vetrovnem vremenu.

Škropljenje in pršenje nasadov

Pri škropljenju in pršenju kulturnih rastlin je treba paziti, da škropilne mešanice ne zanaša izven območja škropljenja. Posebno je to pomembno zaradi njihove višine pri nasadih, kot so sadovnjaki, hmeljišča in vinogradi. Zanašanje je pojav, ki nastane med in po nanosu FFS zaradi različnih vremenskih, topografskih ali tehničnih dejavnikov. Zaradi zanašanja del škropilne brozge ne prispe do ciljnih površin.

Osnovne škodljive posledice zanašanja so:

- onesnaževanje sosednjih površin in lastnega delovnega okolja,
- porušenje naravnega ravnovesja v robnih naravnih habitatih,
- pojav nedovoljenih ostankov FFS v pridelkih na sosednjih parcelah.

Ukrepi za preprečevanje zanašanja

- Dosledno upoštevanje varovalnih pasov, navedenih na etiketi.
- Uporaba šob z zmanjšanim zanašanjem (antidriftne šobe).
- Izogibanje škropljenju v vetru, v času toplotne inverzije in pri visokih temperaturah.
- Ustrezna nastavitve usmernikov zračnega toka ali bočnih izvodov pri napravah.
- Prilagajanje moči ventilatorja prostornini zelene stene nasada.
- Izklop ventilatorja pri škropljenju zadnjih 5 vrst spomladi, ko še ni polno razvite listne površine.
- Enostransko škropljenje zadnjih treh do pet vrst v nasadu.
- Sajenje odpornejših in višjih sort na robnih vrstah, ki jih je treba manj škropiti.
- Sajenje zelenih varovalnih pasov na razdalji, ki je tri do petkratnik višine rastlin od zadnje vrste nasada. Rastline v varovalnem pasu morajo biti najmanj toliko visoke kot rastline v nasadu.
- Zamenjava škropilne tehnike s tehniko, ki omogoča zmanjšanje zanašanja (radialni in tangencialni pršilniki).

Čiščenje rezervoarja in ostalih delov škropilnice

Ostanke škropilne brozge je potrebno vedno uporabiti na polju. Izogibati se je treba vsakršnemu izpiranju in vsem postopkom pranja škropilnic v bližini odtočnih kanalov, namakalnih oz. drenažnih jarkov, stoječih in drugih površinskih voda. Ostanke škropilne brozge obvezno razredčimo z vodo v razmerju 1:10 in jo uporabimo na že poškopljenem zemljišču. Ta postopek nato še enkrat ponovimo. Tekočino, ki ostane pri nadaljnjem čiščenju rezervoarja in ostalih notranjih delov škropilnice, je treba poškopiti po biološko aktivnem zemljišču, kjer ni nevarnosti odtekanja ali izlitja, oziroma na predhodno poškopljeni površini, v kolikor je le-ta blizu mesta čiščenja.

Škropilnico je treba takoj po uporabi očistiti. Po opravljenem delu pa je potrebno očiščeno škropilnico vedno pospraviti pod streho.

Ravnanje s prazno embalažo

Že ob polnjenju rezervoarja škropilnice je treba temeljito izprazniti oziroma izprati embalažo, da ne vsebuje ostankov pripravka. Embalažo temeljito izperemo trikrat s čisto vodo in jo izpraznimo v rezervoar škropilnice.

Embalažo trdnih sredstev (npr. granulat, prah) je treba temeljito izprazniti in ne izpirati. Pravilno izpraznjena embalaža ne vsebuje ostankov pripravka.

Pokonci postavljeno očiščeno in odprto embalažo je treba nato shraniti v zaščitenem in suhem prostoru do odstranitve. Zamaške hranimo ločeno, ob embalaži.

Ostanke pripravkov in prazno embalažo je treba odstraniti v skladu z zakonodajo o odpadkih.

Izobraževanje in informiranje

Do konca leta 2007 so se FFS prodajala vsem kupcem brez omejitev, od 2008 dalje pa se v praksi omejuje nakup FFS tistim uporabnikom, ki ne predložijo dokazila o dodatnem usposabljanju.

Najnevarnejša FFS, ki se lahko prodajajo **samo v specializiranih prodajalnah**, so tako dostopna **le uporabnikom s potrdilom** o obveznem dodatnem usposabljanju o uporabi FFS. Prodaja je omejena glede na kriterije v zvezi z lastnostmi, embalažo in namenom uporabe posameznega FFS.

FFS, ki se lahko prodajajo brez potrdila in se uvrstijo na ta seznam, **ne smejo** imeti **nevarnih toksikoloških lastnosti**, ne smejo biti **nevarna za okolje in ekosisteme** ter morajo biti pakirana v količinah, ki ne povzročajo ostankov neporabljenih sredstev pri uporabnikih. Za uvrstitev na seznam ti pripravki **ne smejo biti nevarni za čebele**.

Usposabljanje o pravilni uporabi FFS v Sloveniji izvaja **17 pooblaščenih izvajalcev**. Seznam izvajalcev s telefonskimi številkami ter vsi predpisi in informacije o uporabi FFS so dostopni uporabnikom na spletnih straneh Fitosanitarne uprave RS (FURS) na elektronskem naslovu www.furs.si.

KAMPANJA INFORMIRANJA O PRAVILNI UPORABI FFS

Razlog in namen kampanje o varni uporabi FFS in tretiranega semena koruze

- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS je **dolžno zagotoviti pogoje za vse oblike kmetovanja**: konvencionalnega, integriranega in ekološkega. Odločitev o tem, kaj, na kakšen način in koliko bomo pridelovali, je na koncu **prepuščena posameznemu kmetu**.
- Na ministrstvu se zavedamo praktičnega pomena t.i. **večnamenskega modela kmetijstva** v vsem njegovem širokem spektru. In ena od pomembnih nalog kmetijstva je vsekakor **varovanje okolja in skrb za ohranjanje naravnih virov**. Ta odgovornost se zrcali tudi v veljavni zakonodaji in vzpostavljenem sistemu nadzora.
- Da s kmetijstvom ne bi obremenjevali okolja in ogrožali zdravja ljudi in živali predvsem z uporabo FFS, smo dali **letos ponovno poseben poudarek informiranju in ozaveščanju javnosti**.
- S tem dogodkom letos že drugič zapored začenjamo z obsežnejšo kampanjo informiranja javnosti o **pravilni uporabi FFS v Sloveniji, ki bo trajala predvidoma do konca aprila**. V kampanji sodelujejo tudi Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije, Čebelarska zveza Slovenije in Kmetijski inštitut Slovenije.
- Ocenjujemo, da je bila lanskoletna kampanja uspešna, saj je zagotovo doprinesla k dejstvu, da lani za razliko od preteklih let v nobenem primeru ni šlo za posledico vpliva tretiranega semena koruze s FFS, kar pomeni, da so bili **sprejeti ukrepi ministrstva ob doslednem izvajanju s strani kmetov učinkoviti**. Inšpekcijske ugotovitve so tudi pokazale, da **nepravilna uporaba FFS v 2009 ni bila najpogostejši vzrok za padec čebel** oziroma da vzroki v pretežni meri ne izvirajo iz kmetijske dejavnosti.
- Z intenzivnejšim informiranjem želimo **ozavestiti tako kmetovalce kot male uporabnike teh sredstev** (vrtičkarje, sadjarje itd.) o nujnosti pravilne uporabe FFS. Poseben poudarek je letos dan pravilni uporabi FFS v sadjarstvu.